PAC2 Desenvolupament del treball - Fase $1\,$

Vasyl Druchkiv Estudiant del Màster de Bioestadística i Bioinformàtica

15 d'Abril 2019

Índice

1	Des	cripció de l'avenç del projecte	2				
2	L'aı	nàlisi comuna de GO, KEGG i Reactome	5				
	2.1	ORA	5				
		2.1.1 GO	5				
		2.1.2 KEGG	6				
		2.1.3 Reactome	7				
	2.2	GSEA	8				
		2.2.1 GO	8				
		2.2.2 KEGG	9				
		2.2.3 Reactome	10				
	2.3	Bar-Plots	10				
	2.4	Dot-Plots	11				
	2.5	Enrichment Plots	12				
	2.6	Category-Gene-Network Plot	12				
	2.7	GSEA Plot	13				
3 L'anàlisi específic de GO, KEGG i Reactome							
	3.1	GO Plot	14				
	3.2	KEGG Pathway	15				
	3.3	Reactome Pathway	15				
4	Vali	idació dels resultats	16				
5	Activitats no previstes						

1 Descripció de l'avenç del projecte

A data d'avui he desenvolpupat l'aplicació d'anàlisis de les rutes. L'aplicació és completament funcional localment i ofereix l'anàlisi a partir de les bases de dedes GO, KEGG i Reactome. A l'apartat Input data l'usuari primer ha d'indicar l'espècie per a totes tres bases de dades. Per les bases de dades GO i Reactome l'usuari pot elegir entre "human", "rat", "mouse", "celegans", "yeast", "zebrafish", "fly". Hi ha més espècies disponobles per a l'anàlisis KEGG, perquè la funció de culsterProfiler enrichKEGG() descarrega les últimes anotacions directament de la base de dades KEGG. Es poden trobar totes les espècies aquí. També l'usuari pot buscar l'espècie introduint els termes de cerca. Finalment l'usuari puja l'arxiu amb els gens i els LogRatios provinents de l'estudi de microarrays o NGS.

Pathway analysis

Solata input
GO Analisis

KEGG Analisis

Reactome Analisis

KEGG
Enter Search Term for Specie
homo
Select KEGG Specie
Homo sapiens

File with all genes
Browse... No file selected

Note: The file should contain two columns, one for gene ID (no duplicated ID allowed) and another one for fold change.

Figure 1: Pàgina d'entrada

Un cop introduïdes les dades es mostra un petit resum del contingut i es dona la possibilitat d'elegir el cut-off de FoldChange per a l'anàlisi ORA. Per defecte s'agafa el valor de FoldChange=2. En funció del cut-off elegit es mostra el nombre dels gens en aquest grup (gens sobre o sotaexpressats).

L'aplicació està dividida doncs en 4 parts substancials:

- 1. Entrada de les dades;
- 2. Anàlisi GO;
- 3. Anàlisi KEGG;
- 4. Anàlisi Reactome.

Figure 2: El resum de les dades selecció del cut off per a l'anàlisi ORA

Note: The file should contain two columns, one for gene ID (no duplicated ID allowed) and another one for fold change. You uploaded: 12495 genes First 10 entries Entrez ID FoldChange 4312 4.573 8318 4.515 10874 4.418 55143 4.144 55388 3.876 991 3.678 6280 3.502 3.292 9493 3.286 1062 3 220 Select FC Cut Off for ORA Analysis You selected: 207 genes

L'aplicació ofereix dos mètodes d'anàlisi: d'una banda es pot fer ORA (Over-Representation Analysis) i d'altra banda l'anàlisi GSEA (Gene Set Enrichment Analisis). Recordem que l'ORA consisteix a seleccionar els gens diferencialment expressats i basant-se en GO, KEGG o Reactome comprovar si una de les agrupacions de gens suggerides per aquestes bases de dades està sobre o sotraexpressada en els gens seleccionats. Per dur a terme l'ORA l'usuari té l'opció de definir un cut-off de Log-Ratio per formar el conjunt dels gens que s'hi utilitzarà (gene set). ORA és una bona eina per veure els efectes grans però els efectes petits se li escapen. Els efectes petits derivats dels gens individuals poden acumular-se en un efecte conjunt substancial el qual ORA no serà capaç de detectar. És aquí on GSEA mostra la seva utilitat.

Els apartats d'anàlisi (GO, KEGG i Reactome) ofereixen tan representacions comunes com representacions específiques.

Els anàlisis i representacions en comú són:

- Taula dels resultats ORA;
- Taula dels resultats GSEA;
- Gràfic de barres del resultat ORA;

- Gràfic de punts del resultat ORA;
- El mapa d'enriquement (Enrichment Map);
- La xarxa dels gens en categories (Category-gene-network);
- El gràfic de GSEA.

Les anàlisis específics són:

- \bullet GO \rightarrow Gràfic GO
- $\bullet~{\rm KEGG} \rightarrow {\rm Rutes}$ de la base de dades KEGG
- \bullet Reactome \to Rutes de la base de dades Reactome

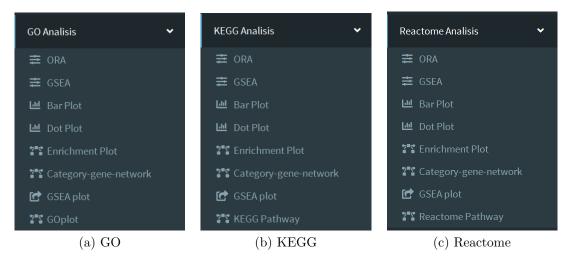

Figure 3: Els elements de les seccions d'anàlisi

Base de dades	Mètode	Paquet Bioconductor	Funció	Observació
GO	ORA	clusterProfiler	enrichGO()	Només 7 espècies disponibles
GO	GSEA	clusterProfiler	gseGO()	Permutació de gens
GO	Bar-Plot	enrichplot	barplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
GO	Enrichment Map	enrichplot	emapplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
GO	Gene-Concept Network	enrichplot	cnetplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
GO	GO directed acyclic graph	enrichplot	goplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
KEGG	ORA	clusterProfiler	enrichKEGG()	Totes les espècies de KEGG
KEGG	GSEA	clusterProfiler	gseKEGG()	Permutació de gens
KEGG	Bar-Plot	enrichplot	barplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
KEGG	Enrichment Map	enrichplot	emapplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
KEGG	Gene-Concept Network	enrichplot	cnetplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
KEGG	Pathway	pathview	pathview()	Cal modificar la funció per guardar els gràfics en el directori temporal
Reactome	ORA	ReactomePA	enrichPathway()	Totes les espècies de KEGG
Reactome	GSEA	ReactomePA	gsePathway()	Permutació de gens
Reactome	Bar-Plot	enrichplot	barplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
Reactome	Enrichment Map	enrichplot	emapplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
Reactome	Gene-Concept Network	enrichplot	cnetplot()	Nececita l'objecte del class enrichResult
Reactome	Pathway	ReactomePA	viewPathway()	Molt llent. Per aquest motiu no he afegit botó de descarga.

Table 1: Resum de les anàlisis disponibles i recursos de Bioconductor R

2 L'anàlisi comuna de GO, KEGG i Reactome

2.1 ORA

2.1.1 GO

Per realitzar l'anàlisi ORA per a termes GO s'utilitza la funció enrichGO del paquet clusterPrifiler.

```
enrichGO(gene, OrgDb, keyType = "ENTREZID", ont = "MF", pvalueCutoff = 0.05, pAdjustMethod = "BH", universe, qvalueCutoff = 0.2, minGSSize = 10, maxGSSize = 500, readable = FALSE, pool = FALSE)
```

He implementat els valors per defecte amb la possibilitat per a usuari d'elegir entre:

- Ontologies GO
 - Molecular function, Biological proces, Cellular Components;
- Nivell de significació basant-se en els valors de P ajustats
 - -0.1, 0.05, 0.01, 0.001;
- Mètode d'ajustament
 - Holm; Hochberg; Hommel; Bonferroni; BH; BY; FDR; None.

L'execució de la funció és un procès temporalment costós. Per aquest motiu he afegit el botó d'acció, en lloc de deixar la funció reactiva. D'aquesta manera l'usuari ha de fer una decisió consient de repetir l'anàlisi amb altres valors.

Prement el botó apareix la taula i el botó nou mitjançant el qual l'usuari pot descarregar els resultats en format .csv. He formatejat la taula amb els paquets knitr, kableExtra, formattable i dplyr. Amb els dos últims he afegit les barres de color pel nombre dels gens diferencialment expressats del terme específic de GO i la gradacií de color del verd fins al vermell pels valors dels més petits fins els més grans.

Els camps més interessants de la taula són:

- Description. El nom del terme GO;
- <u>GeneRatio</u>. El quocient: Nombre dels gens diferencialment expressats que pertanyen al conjunt de gens $\frac{M}{N};$
- <u>BgRatio</u>. El quocient: $\frac{\text{Nombre dels gens del conjunt d'interès en tota la mostra}}{\text{Nombre total dels gens en la mostra}} = \frac{k}{n};$
- <u>pvalue</u>. Valor de p basat en la distribució hipergeomètrica: $p = 1 \sum_{i=0}^{k-1} \frac{\binom{M}{i} \binom{N-M}{n-i}}{\binom{N}{n}}$
- p.adjust. El valor de P ajustat.

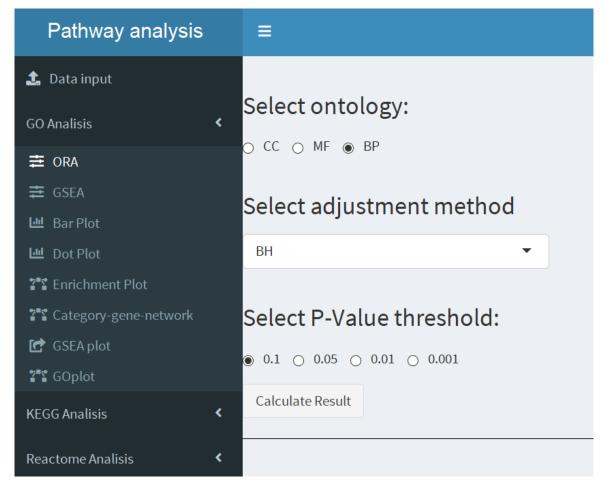

Figure 4: Especificació d'ORA dels termes GO

Figure 5: El resultat d'anàlisi ORA. GO.

2.1.2 KEGG

Per l'ORA de base de dades KEGG he utilitzat la funció enrichKEGG() del paquet clusterProfiler.

```
enrichKEGG(gene, organism = "hsa", keyType = "kegg", pvalueCutoff = 0.05, pAdjustMethod = "BH", universe, minGSSize = 10, maxGSSize = 500, qvalueCutoff = 0.2, use_internal_data = FALSE)
```

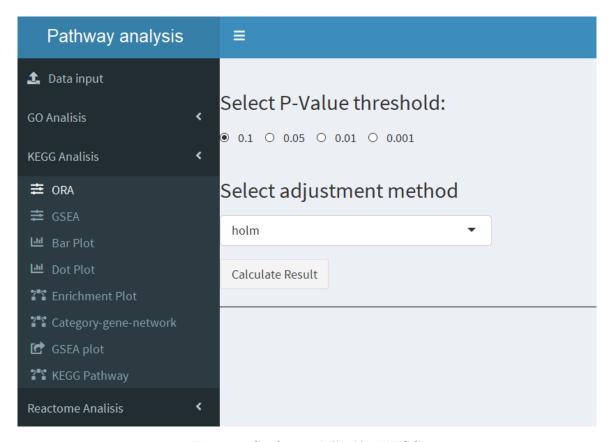

Figure 6: Configuració d'anàlisi KEGG

Una vegada introduïts els paràmetres i premut el botó **Calculate** apareix el botó **Download .csv** i la taula previsualitzada. Els camps de la taula són els mateixos com en l'anàlisi dels termes GO.

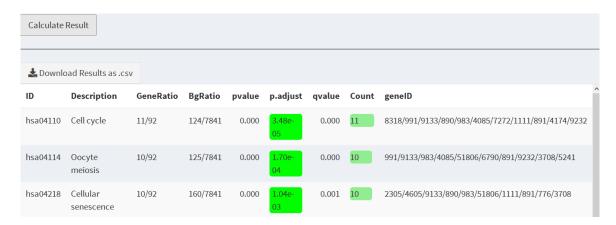

Figure 7: El resultat de l'anàlisi ORA. KEGG.

2.1.3 Reactome

En el cas de Reactome el procediment és similar. La funció usada és enrichPathway() del paquet ReactomePA: enrichPathway (gene, organism = "human", pvalueCutoff = 0.05, pAdjustMethod = "BH", qvalueCutoff = 0.2, universe, minGSSize = 10, maxGSSize = 500, readable = FALSE)

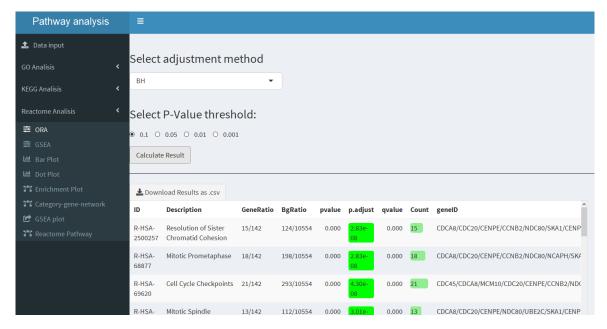

Figure 8: El resultat d'anàlisi ORA. Reactome.

2.2 **GSEA**

2.2.1 GO

El mètode GSEA per a termes GO es calcula amb la funció gseGO() del paquet clusterProfiler.

```
gseGO(geneList, ont = "BP", OrgDb, keyType = "ENTREZID", exponent = 1, nPerm = 1000, minGSSize = 10, maxGSSize = 500, pvalueCutoff = 0.05, pAdjustMethod = "BH", verbose = TRUE, seed = FALSE, by = "fgsea")
```

L'usuari pot elegir l'ontologia GO, el cut-off del valor P i el mètode d'ajustament.

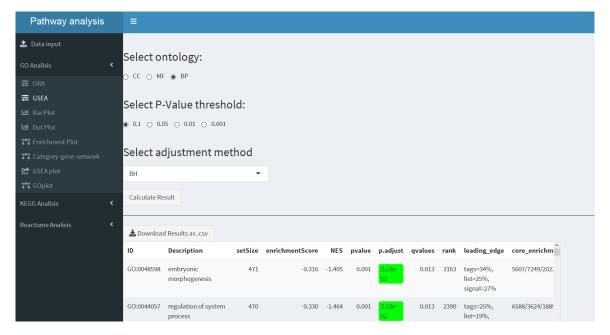

Figure 9: El resultat de l'anàlisi GSEA. GO.

Per entendre l'anàlisi:

- <u>enrichmentScore</u>. Enrichment score per al conjunt dels gens. Amb altres paraules: el grau amb el qual el conjunt dels gens està sobreexpressat a dalt o a baix del llistat ordenat dels gens en les dades d'expressió.
- <u>NES</u>. Normalized enrichment score. La puntuació per al conjunt de gens després de ser normalitzad tenint en compte tots els conjunts de gens analitzats (la seva mida i la seva correlació amb les dades d'expressió).
 Aquesta puntuació ajuda a comparar els resultats entre els conjunts de gens.
- pvalue.El valor de p nominal.
- p.adjust. El valor de p ajustat.
- leading_edge
 - Tags. El percentatge de les ocurrències de gens del conjunt específic abans (per als ES positius) o després (per als ES negatius) del cim en la puntuació corrent d'enriquement. Aquest valor indica el percentatge dels gens que contribueixen a la puntuació d'enriquement.
 - <u>List</u>. El percentatge dels gens en el llistat ordenat de tots els gens abans o després del pic en la puntuació corrent d'enriquement. Aquest valor ens indica on exactament el pic es produeix.
 - Signal. La fortalesa del senyal d'enriquement que combina els dos valors anteriors.
- <u>rank</u>. La posició del pic en la llista ordenada dels gens. Els conjunts dels gens més interessants assoleixen el seu màxim o bé al principi o al final de la llista ordenada. Vol dir que tenen aquest valor o bé molt baix o bé molt alt.

2.2.2 **KEGG**

De la mateixa manera es calcula GSEA amb la funció gseKEGG() del paquet clusterProfiler:

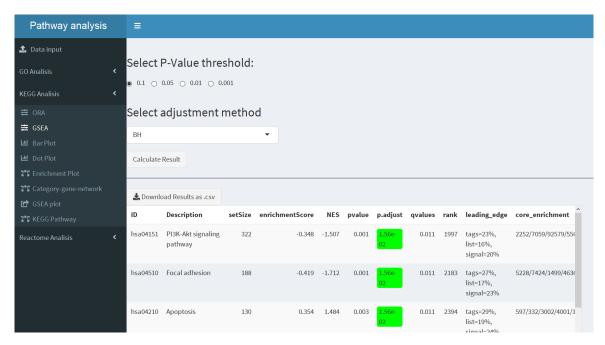

Figure 10: El resultat de l'anàlisi GSEA. KEGG.

2.2.3 Reactome

Per completar l'anàlisi l'usuari pot calcular GSEA per a base de dades Reactome. Com als altres casos utilitzo el paquet clusterProfiler i específicament la funció gsePathway()

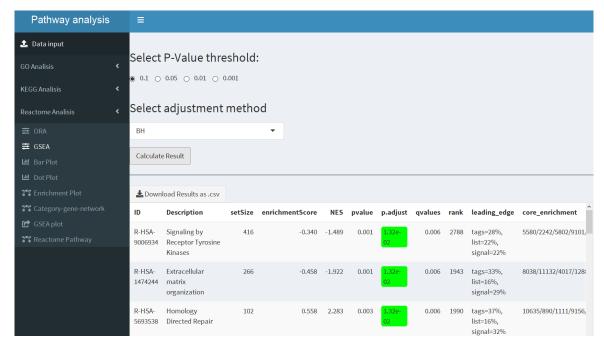

Figure 11: El resultat d'anàlisi GSEA. Reactome.

2.3 Bar-Plots

Els resultats de enrichGO, enrichKEGG i enrichPathway es poden visualitzar amb el gràfic de barres. L'usuari pot elegir el nombre de les categories visualitzades entre 2 i 30. Es dona l'opció per descarregar el gràfic en

format .png.

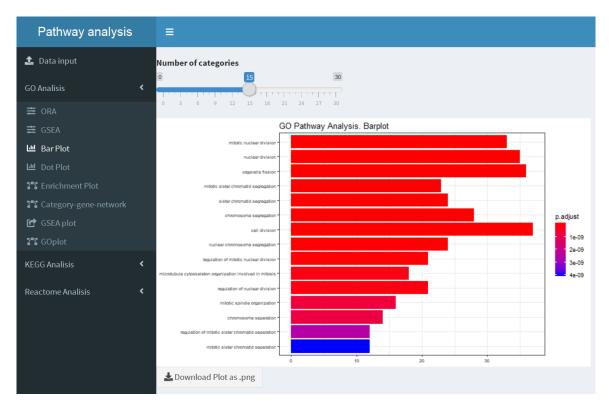

Figure 12: Bar-Plot. GO.

2.4 Dot-Plots

El $dot\ plot$ visualitza addicionalment el $gen\ ratio$. També aquí l'usuari pot seleccionar el nombre de categories.

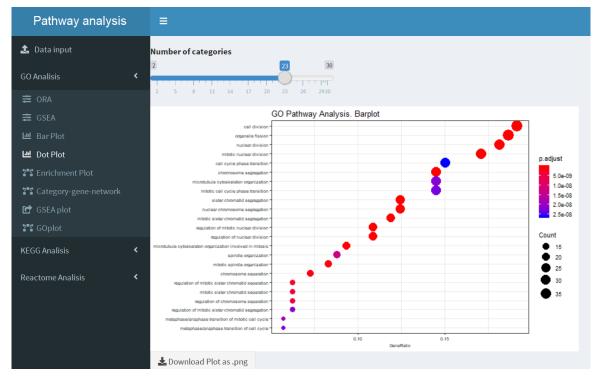

Figure 13: Bar-Plot. GO.

2.5 Enrichment Plots

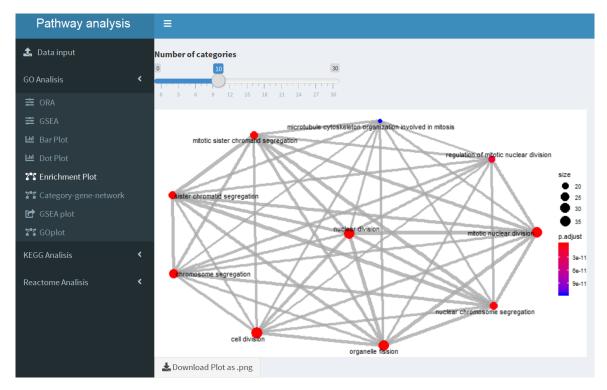

Figure 14: Bar-Plot. GO.

2.6 Category-Gene-Network Plot

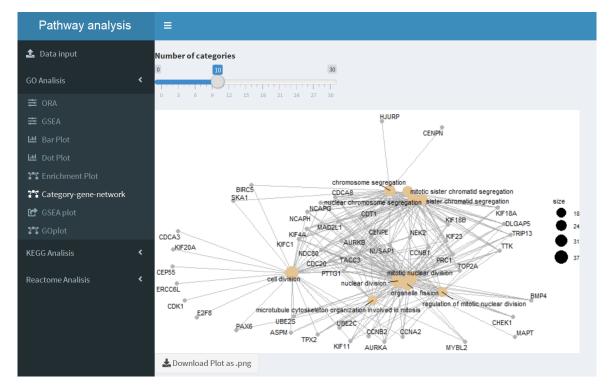

Figure 15: Category-Gene-Network Plot. GO.

2.7 GSEA Plot

L'usuari pot visualitzar una de les categories disponibles via $dropdown\ list$. El llistat inclou totes les rutes generades durant l'anàlisi GSEA en els apartats $Go\ Analysis \rightarrow GSEA;\ KEGG \rightarrow GSEA$

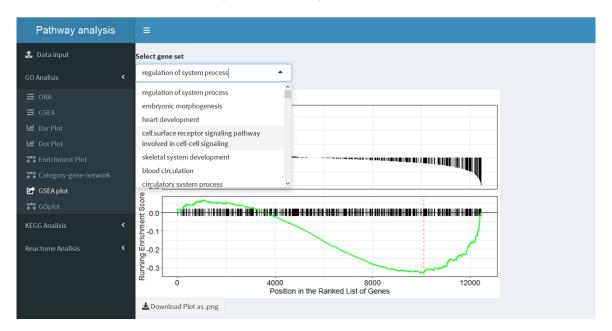

Figure 16: GSEA Plot. GO.

3 L'anàlisi específic de GO, KEGG i Reactome

3.1 GO Plot

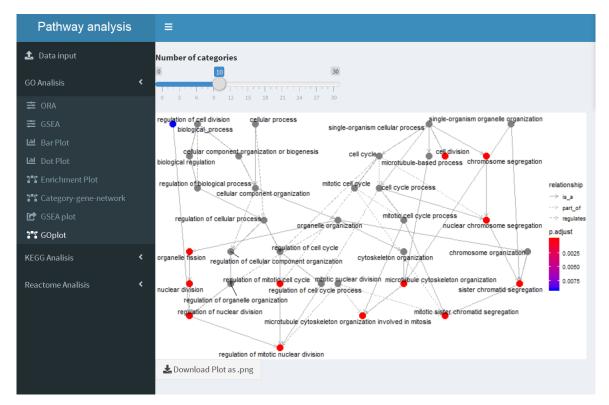

Figure 17: GO Plot

3.2 KEGG Pathway

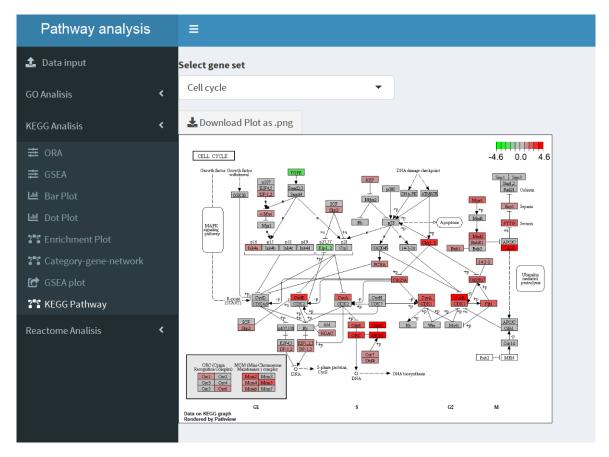

Figure 18: KEGG pathway

3.3 Reactome Pathway

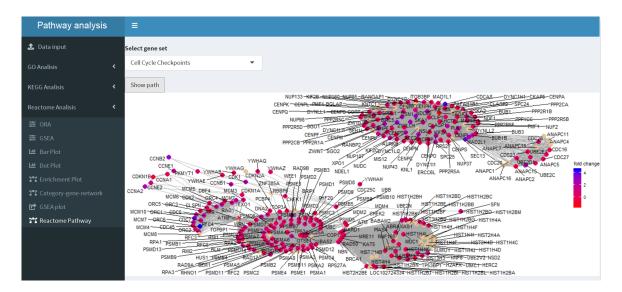

Figure 19: Reactome pathway

4 Validació dels resultats

Per validar l'aplicació he intentat trobar estudis que investiguin les espècies diferents i utilitzin com el tipo d'experiment o bé *Microarrays* o bé *NGS (New Generation Sequencing.* En la base de dades GEO (Gene Expression Omnibus) he elegit els estudis següents:

Estudi	GEO ID	Espècie	Tipo d'experiment
[Schmidt et al., 2008]	GSE11121	Homo sapiens	Microarrays
[Li et al., 2017]	GSE100924	Mus musculus	Microarrays

L'aplicació necessita un arxiu amb les IDs de Entrez i els LogChanges. Malauradament GEO no disposa d'aquestes dades. Només té les dades en format .cel. Per tant, primer s'hauria fer els pasos d'anàlisi de dades d'expressió per derivar les dades que m'interessen. Aquests passos inclouen: normalització d'una banda i calculació del model per derivar els LogChanges d'altra banda.

Les dades d'estudi [Li et al., 2017] són ja preprocessades per Ricardo Gonzalo Sanz i Sanchez Pla i estan disponibles a github. De la carpeta results he agafat les taules topAnnotated_KOvsWT_COLD.csv i topAnnotated_KOvsWT_RT.csv. Sanz i Pla utilitzen el paquet ReactomePA per a l'anàlisi d'enriquement. Repeteixo doncs el seu anàlisi utilitzant l'aplicació.

1. Ellegeixo la espècie Mus musculus per a GO, KEGG i Reactome.

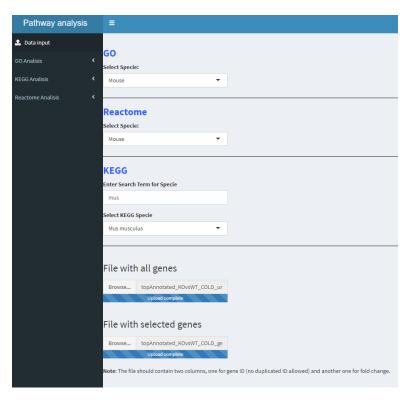

Figure 20: Selecció d'espècie

L'output a baix indica que s'ha pujat el total de 5995 gens. Per a l'arxiu dels gens seleccionats l'aplicació diu que s'han pujat 769 gens.

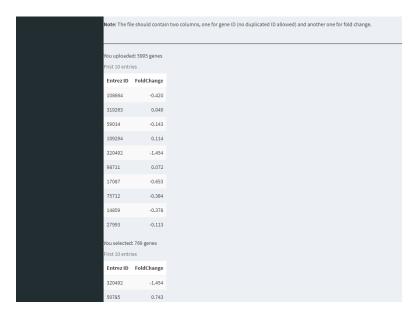

Figure 21: Selecció d'espècie

2. Clico en l'apartat $Reactome\ Analysis \rightarrow ORA$. Selecciono com a mètode d'ajustament BH i el cut-off del valor de P ajustat 0.05. Clico a $Calculate\ results$

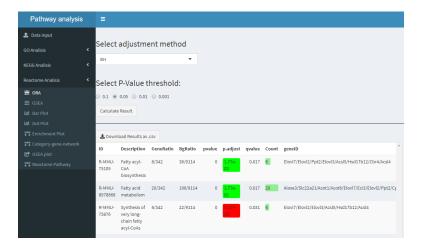

Figure 22: Resultat d'anàlisi ORA de Reactome

Observem que els gens mostrats són els mateixos esmentats per Sanz i Pla.

- 3. Visualització del resultat ORA
 - \bullet Selecciono $Reactome~Analysis {\rightarrow} Bar~Plot$

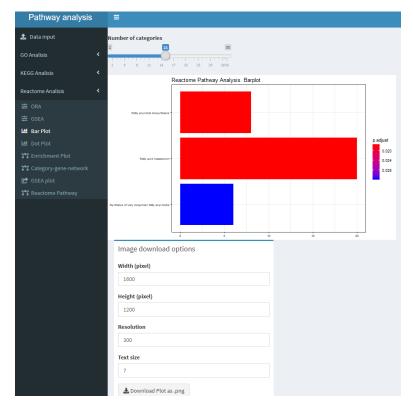

Figure 23: Gràfic de barres

 \bullet Selecciono $Reactome~Analysis {\rightarrow} Dot~Plot$

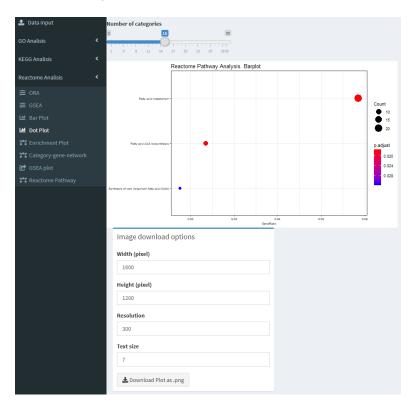

Figure 24: Gràfic de punts

 \bullet Selecciono Reactome Analysis \rightarrow Enrichment Map Plot

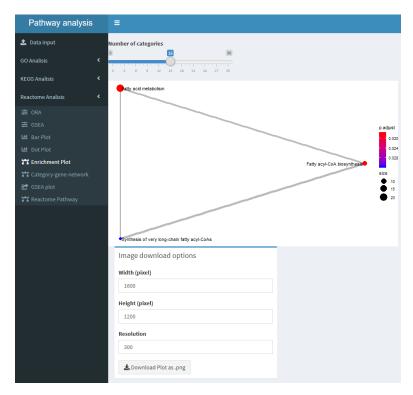

Figure 25: Mapa d'enriquement

 \bullet Selecciono Reactome Analysis \rightarrow Category Gene Network

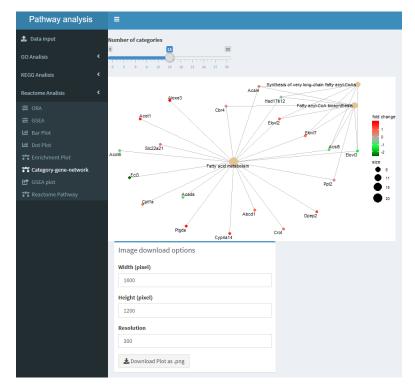

Figure 26: Red de les categories i gens

 \bullet Selecciono Reactome Analysis \rightarrow Reactome Pathway

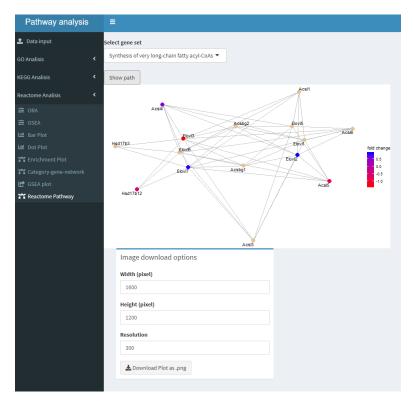

Figure 27: Rutes Reactome

Addicionalment a l'anàlisi ORA podem fer mitjançant l'aplicació l'anàlis GSEA per les rutes de Reactome. Per fer-ho:

1. Clico en l'apartat $Reactome\ Analysis \to GSEA$. Selecciono com a mètode d'ajustament BH i el cut-off del valor de P ajustat 0.05. Clico a $Calculate\ results$

Amb el valor de P de 0.05 l'anàlisi no troba cap ruta enriquida.

2. Augmento el Cut-Off del valor de P a $0.1\,$

Amb el Cut-Off més alt l'aplicació retorna un llistat de gens.

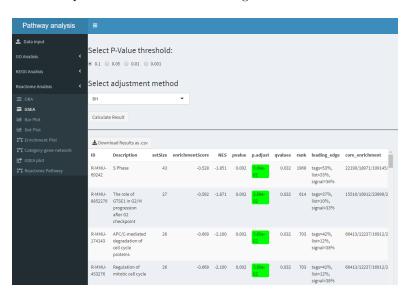

Figure 28: Anàlisi GSEA

3. Per obtenir els gràfics GSEA anem a Reactome Analysis \rightarrow GSEA plot

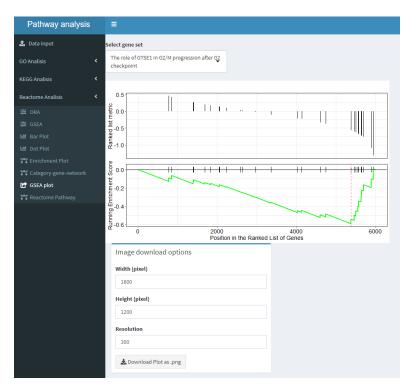

Figure 29: Gràfic GSEA

També podem fer l'anàlisi de KEGG. El resultat de KEGG és similar a l'anàlisi de Reactome. L'aplicació permet però generar les rutes KEGG. Per obtenir-les:

1. Clico en l'apartat KEGG $Analysis \rightarrow ORA$. Selecciono com a mètode d'ajustament BH i el cut-off del valor de P ajustat 0.05. Clico a Calculate results

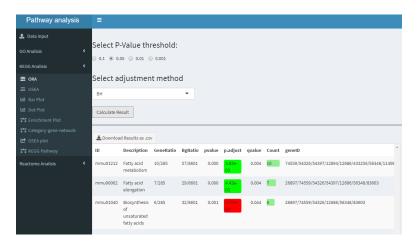

Figure 30: Anàlisi ORA de KEGG

2. Anem a $KEGG \rightarrow KEGG$ Pathway

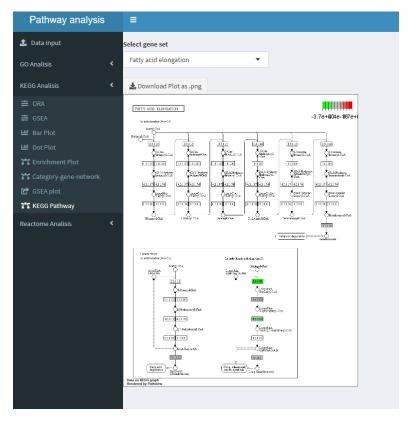

Figure 31: Gràfic de les rutes KEGG

L'anàlisi GO no retorna cap termes GO amb el nivell de significació de 0.05. Pujant el nivell de significació fins 0.1 retorana un llistat dels termes enriquits per als components cel·lulars.

Clico en l'apartat $GO\ Analysis \rightarrow ORA$. Selecciono com a mètode d'ajustament BH i el cut-off del valor de P ajustat 0.1. Selecciono també CC. Clico a $Calculate\ results$

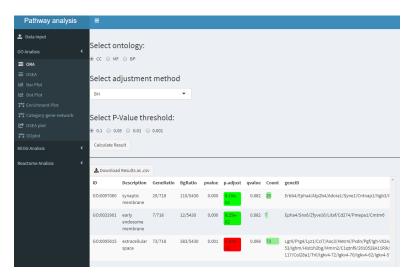

Figure 32: L'anàlisi ORA de GO

5 Activitats no previstes

Treballant en el projecte he notat la necessitat de fer tot el procès més segur. El moment clau era quan no he pogut trobar l'USB on he guardat el meu projecte. Ho tenia en USB perquè en treballava dels molts ordinadors diferents: de casa, de feina, en portàtil quan era de viatge. Per tan he decidit guardar tot el projecte en github.com. He creat un repositori al qual puc accedir des d'ordenadors diferents.

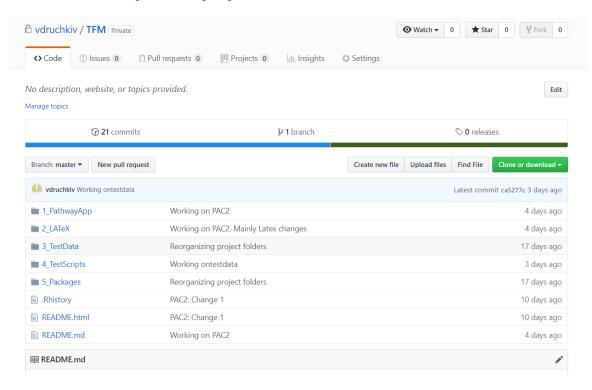

Figure 33: Github repositori del TFM

References

[Li et al., 2017] Li, S., Mi, L., Yu, L., Yu, Q., Liu, T., Wang, G.-X., Zhao, X.-Y., Wu, J., and Lin, J. D. (2017). Zbtb7b engages the long noncoding rna blnc1 to drive brown and beige fat development and thermogenesis. Proceedings of the National Academy of Sciences, 114(34):E7111–E7120.

[Schmidt et al., 2008] Schmidt, M., Böhm, D., Von Törne, C., Steiner, E., Puhl, A., Pilch, H., Lehr, H.-A., Hengstler, J. G., Kölbl, H., and Gehrmann, M. (2008). The humoral immune system has a key prognostic impact in node-negative breast cancer. *Cancer research*, 68(13):5405–5413.